

خیدیر سؤیله نجه لریندن (افسانه لریندن)

خیدیر دده، آجیماسیز خان و یوخسول کیشی

مئهران باهارلی

<http://sozumuz.blogspot.com/>

سۆزوموز:

تورک اولوسو (میللتی) و آذربایجان اۆلكه سینین ان اۆنه ملی ایکی خالق - دونیوی بایراملاری یئین (مارس) آیینین ۲۱ ینده قوتلانان "ارگنه قون بایرامی" (عید نوروز) و بوز (فوریه) آیینین ایلك اورتاگونونده (پنجشنبه سینده) قوتلانان "خیدیر نبی بایرامی" (عید خضر نبی) دیر. "خیدیر نبی بایرامی" تۆره ن و گله نه کلری آراسیندا خیدیر سؤیله - نجه لری، خیدیر آند و آقیشلاری، قووورقا و قوووت یاپما، قوووت پای، خیدیر پای و حالواسی، خیدیر اوروجو، خیدیر سوفراسی، خیدیر چیلار، خیدیر اوتاغی، نبی پنجه سی، قامچی ایزی، خیدیر یاتیر و اوجاقلاری و..... واردیر.

آشاغیدا خیدیر سؤیله نجه لریندن بیرى سونولموشدور:

خیدیر سؤیله نجه لریندن (افسانه لریندن)

خیدیر دده، آجیماسیز خان و یوخسول کیشی

قارانلیق آجوندا (دونیدا) خیدیر آدلی بیر یالاواج (بئیمبر) واردیر. اورادا بیر بولاق آخیر، بو بولاغین سویو "منگی یاشام و یا دیریلیک سویو" دور (آب حیات). بو دیریلیک سویونو ایچهن کیمسه هئچ واخت اۆلمه ز. خیدیر دا او دیریلیک سویوندان ایچدییی اوچون هپ (همیشه) دیریدیر. خیدیر هر یالینیغین (اینسانین) گۆزونه گۆرونمه ز. اونو گۆرمک اوچون گرک ان یاخشی یالینیق (اینسان) اولان، کیمسه نی اینجیتمه مه یه ن. خیدیر ی گۆره بیله ن هر کس، اوندان نه ایسته رسه، خیدیر اونون ایسته یینی یئرینه یئتیره ر.....

لاپ بایریلاردا (ان قدیم زامانلاردا) آجیماسیز (بیرحم) بیر خان یاشایارمیش. او دا خیدیر ین ایسته کلری یئرینه یئتیره ن بیر یالاواج اولدوغونو بیلمیش. خان خیدیر ی بولوب، اوندان بیله سینی اورهی یوموشاق، یاخشی بیر خان دۆنده رمه سینی اۆتوک (خواهیش) ائتمه یی ایسته بیرمیش. بو اوزدن خیدیر ین تاپیلما سی و یانینا گتیریلمه سی اوچون یارلیق (فرمان شاه) وئریب جار چکدیرمیشدی. بو ایشی گۆره نه، نه ایسته رسه وئره جک ایدی.

یاخین کندلرین بیرینده جیقیلی-بالاجا اوشاقلاری اولان قیسسا بویلو یوخسول بیر کیشی وار ایدی. او دا بو بویروغو (امر) ائشیتیمیشدی. بو کیشی اوشاقلارینا بیر تیکه چۆره ک تاپایلمیردی. اوشاقلار سون اوچ گون، اوچ گنجه ده ایسه هئچ نه یئمه میشدیلر. آجلیقدان آغلا ییردی لار.

کیشی اوشاقلارینین آجلیغینا دۆزه نمه ییب خان ین یانیا گلدی و دئدی:

- خیدیر ی گتیرمک اوچون منه قیرخ گون سوره (مهلت) وئر. آنجاق بو سوره ده اوشاقلارینا او دنلی (قده ر) یئمک گۆنده ر کی آجلیقلارینی اونوتسونلار.

خان كۆنوشدو (راضىلاشدى). اونا قىرخ گون سوره، اوشاقلارينا ايسه بوللوجا يئمك وئردى. كيشى قىرخ گون بويونجا اوشاقلارينا باخىب داها آجلىقلاريندان آغلامادىقلارينا سئويندى.

۴۱ اينجى گون خان ين يانينا گئرى قايىدىب دئدى:

- دوزونو بيلمك ايسته ييرسهن، سنه يالان دانىشميشام. منيم خيدير ى سنين يانيوا گتيرمه يه گوجوم يئتمه ز. يالان سؤيله ديم، اوشاقلاريم گوزومون قاباغيندا آجلاريندان اولمه سينلر ديه. مندن سونرا نه اولار، اولار ....

خان اؤفكه سيندن (حير سيندن) ائله سينه قيشقىردى كى هامى تير تير تيره دى.

خان ين اوچ باخانى واردى. اوزونو باخانلارينا چئويريب اونلاردان سوروشدو:

- بو كيشيه نئجه قيبين (جزا) وئره يين؟

بيرينجى باخان دئدى:

- اونو ۴۰ پارچايا بوداييب، هر پارچاسيني بير اتچينين (قصايبين) چنگه لينه گئچيرتمك گره كير.

ايكينيچى باخان دئدى:

- دريسيني سويوب، ايچينه سامان تيخاماق، توزه ملي (عدالتلى) اولار.

اوچونجو باخان دئدى:

- خان ساغ اولسون! بو كيشى يالان دانىشيب، دوزدور. يالان دانىشماق ياخشى ايش دئيلدير. آنجاق نييه يالان دانىشديغينين نده نيني بيلمك گره كير. او بونا ايته كلى (مجبور) اولوب. او، اوشاقلارينين آجلاريندان اولمه لريني ايسته مه ميش. منجه ساغ-اسهن بيراخين بيله سينى، اؤتورون گتسين اوشاقلارينين يانينا.

او بيرى باخانلار بو سؤزلرى تاييشماديلار (قبول ائتمه ديلر)؛ آخى او خانى آلداديب، بئله بيريسيني قيبينسيز (جزاسيز) قويماق اولماز.

بو سيرادا بنيزيندن آغ ايشيق ساچيلان، آغ ساچلى، آغ ساققاللى، آغ گييملى بير قوجا گوزه گوروندو. هامى شاشقينليقلا اونا باخدى.

قوجا ديلله ندى:

- هر كس اوزلوقونا (صنعتينه) گوره دانىشار ....

خان قوجا كيشى دن سوروشدو:

- دده، سن كيمهن؟ نه چيههن؟ سنى كيمسه گورمه دن بورايا نئجه گلدين؟ سؤيله ديبين سوزون آنلامى نه دير؟

بىزىندىن ايشىق ساچىلان قوجا دئدى:

- سۆزومون دىرگىسى (جانى) اودور كى بىرىنجى باخان، باخانلىقدان اۇنجه اتچى (قصاب) ايدى. ات دوغراماقدان، كسىب بوداماقدان باشقا بىر ايش باجارمازدى. بىرىنجى باخان كۆنوكله (راضىلىقلا) باشىنى ترپه تدى.

قوجا سۆزونو سوردوردو:

- ايكىنجى باخان، اۇنجه لرى يورغان سىرىيان اولوب. يورغان ايچينه يون دولدوروب سىرىماقدان باشقا ايندىن هئچ نه گلهمه زدى. ايكىنجى باخان دا قوجا نىن سۆزونو اونا يىلادى (تصدىقله دى).

قوجا سۆزونه داوام اتتى:

- اوچونجو باخان ايسه باخانلىقدان اۇنجه يوخسول بىر كىشىنىن اوغلو ايدى. اوسونون (عاغلىنىن) ايتىلىپينه گۆره، گليب باخان اولايلىب.

دئمه لى، باخانلار يىن هره سى، اۆز اوزلوقلارينا اويقون اولاراق دانىشىيلار. من ايسه خىدير قوجا يام. بو يوخسول كىشىيه گۆره گلديم.

خان خىدير دان اۆتوندى (خواهيش - ريجا اتتى):

- خىدير دده، ائله ات كى من ده ياخشى هونلاردان (آداملاردان) بىرى اولوم، كىمسه يه پىسلىك ائيله مە يىم.

خىدير دده گولومسه يه ره ك دئدى:

- بونو ايسته يه ن هر كس باشاراييله ر. اونوتما! ياخشى هون (آدام) اودور كى ياخشى هونو (آدامى)، ياخشى آدام بىلسين. پىس آدامى ياخشى آدام تانىيان، ياخشى هون (آدام) اولايلىمەز.

خىدير دده سۆزونو بىتيرىنجه يوخ اولدو. خان اوره يىنده بىر ايشىق، بىر يونگوللوك دويدو. يانينداكى اوره يى قارا باخانلار يى قاتىندان قوودو. اوچونجو باخانى آغىر لادى. يوخسول كىشى ايسه يوخسوللوقدان قورتولدو، بىر داها دا يوخسول اولمادى .....

سۆز لوك

اتچى: *Atçı*: قصاب

آجون: *Acun*: دنيا

ارگه نه: *Örgənə*: معدن

اسه ن: *Əsən*: سالم

آغىر لاما ق: *Ağırlamaq*: گرامى داشتن

آنلام *Anlam*: معنا
 او دنلی *O dənli*: آنقدر
 اوتوک *Ötük*: خواهش
 اوتونمک *Ötünmək*: خواهش کردن
 اورتاگون *Ortagün*: پنجشنبه
 اوزلوق *Uzluq*: هنر
 اوس *Us*: عقل
 اؤفکه *Öfkə*: خشم
 اولوس *Ulus*: ملت
 اونایلاماق *Onaylamaq*: تصدیق کردن
 اویقون *Uyqun*: مناسب
 ایته کلی *İtəkli*: مجبور
 باخان *Baxan*: وزیر
 بایری *Bayrı*: باستان
 بنیز *Bəniz*: چهره، رخ
 بوداماق *Budamaq*: شقه کردن
 بوز آیی *Boz ayı*: فوریه
 بویروق *Buyruq*: امر
 تابیشماق *Tabışmaq*: قبول کردن، پذیرفتن
 تۆرهن *Törən*: مراسم
 توزهم *Tüzəm*: عدالت
 دویماق *Duymaq*: حس کردن
 دیرگی *Dirgi*: جان
 دیریلیک *Dirilik*: زندگی
 سورہ *Sürə*: مهلت
 سؤیله نجه *Söyləncə*: افسانه
 شاشقینلیق *Şaşqınlıq*: حیرت
 قات *Qat*: محضر
 قوتلاماق *Qutlamaq*: جشن گرفتن
 قییین *Qıyın*: مجازات
 کؤنوشمک *Könüşmək*: راضی شدن
 کؤنوک *Könük*: رضایت
 گله نه ک *Gələnek*: رسوم

منگی *Məngi*: جاودانی
هون *Hun*: آدم، بشر
ياتير *Yatır*: آرامگاه
يارليق *Yarlıq*: فرمان
ياشام *Yaşam*: حیات، زندگانی
يالواج *Yalavac*: پیغامبر
يالينيق *Yalınq*: انسان
يثلين آیی *Yelin ayı*: مارس

گئر چه يه هو!!!